

Vitale belangen

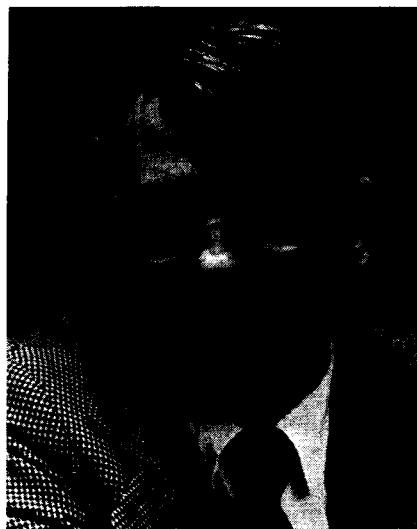
„De belangrijkste vraag is niet wat we aanmoeten met onze economische politiek, maar hoe we het nucleaire tijdperk kunnen overleven”. Zo ongeveer hoorde ik Herbert Simon enige tijd geleden een symposium over besluitvorming openen. Economen verdoen hun tijd door voorbij te gaan aan de meest noodzakelijke voorwaarde van het bestaan: overleven is het meest vitale belang. Zou de grondhypothese van de economie, dat de mens zijn eigenbelang nastreeft, dan niets kunnen bijdragen aan de rationalisatie van het veiligheidsbeleid?

De reden dat die kruisraketten mij aanvliegen is dat er zo gemakzuchtig standpunten over worden bepaald. Het is een oer-Hollands debat over morele waarden, dat we routineus afhandelen: tégen omdat het slecht is, of vóór omdat we dat in een onbewaakt ogenblik beloofd hebben. Wat onderbelicht blijft is dat een ethisch oordeel wel een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde is voor een verantwoord veiligheidsbeleid. Voor een afgerond oordeel zullen we duidelijkheid moeten scheppen over de strategische en geopolitieke toekomstvisie waarin we al of niet tot plaatsing overgaan, en daarvoor deinst de politiek terug. Alleen commentatoren komen daar af en toe in de buurt, zoals W.L. Brugsma met zijn poging om, zonder dat overigens te noemen, het oude Poolse Rapacki-plan voor een atoomvrij centraal Europa te actualiseren.

Er is een tijd geweest waarin nucleaire afschrikking waarschijnlijk een positieve bijdrage leverde aan de vermindering van veiligheidsrisico's. De vraag is of we het punt van risicominimalisatie inmiddels niet voorbijgeschoten zijn nu de kans op een „bedrijfsongeval” is toegenomen door het overmatig groeien van de wederzijdse vernietigingscapaciteit, het onoverzichtelijk worden van een steeds pluriformer arsenaal en het verkorten van de waarschuwingstijd. Zo ja, dan is de marginale bijdrage van de kruisraket aan onze veiligheid negatief.

Tegenover Noord-Amerika, West-Europa en Japan zijn de Russen numeriek, economisch en technologisch in het defensief; dat is een structurele situatie, waaraan rekenkunst over slagkrachtequivalenten niet veel af of toedoet. Daarbij komt dat die paar onwillige waakhonden in de Oosteuropese voortuin niet opwegen tegen al die Chinezen in de achtertuin. Je zult er maar wonen. Als ik mijn zaken zo slecht voor elkaar had dat ik een uur zou moeten zoeken naar een grote Koreaanse Boeing, open en bloot boven mijn grondgebied, en daarbij mijn communicatie met de politieke leiding niet voor elkaar kreeg, dan zou ik ook doodsbenuwd zijn voor een onberekenbare kruisraket met 7 minuten waarschuwingstijd. Een kat in het nauw maakt rare sprongen. En vertel me niet dat onze verdediging luchtdicht is. De wereld is kwetsbaarder dan 20 jaar geleden.

Er zijn zowel strategische als geo-

politieke redenen waarom het wenselijk is dat zowel Russen als Amerikanen hun troepen en wapens op het eigen grondgebied terugtrekken. We moeten de waarschuwingstijd verlengen en het risico van een „bedrijfsongeval” terugdringen; dat is de strategische reden. En we moeten, als Europese bufferstaten, onze structurele afhankelijkheid van de grote mogendheden zien te verminderen, dat is de geo-politieke reden. We moeten, als voorlopig eindstation van een „disengagement”, naar een Oosteuropes Warschaupact (OWP) zonder Rusland, en een Westeuropese defensiegemeenschap (EDG) zonder Noord-Amerika, met een niet-aanvalsverdrag tussen OWP en EDG onder Russisch-Amerikaanse (lange afstands)garantie. Dat is de agenda voor een nieuw Geneefs gesprek, niet het gemilimeter over een raket meer of minder. De grote vraag is of een dergelijk doel de vier partijen nu meer te bieden heeft dan het Rapacki-plan, destijds. Dat is de vraag naar ieders eigenbelang.

De Russen hebben, met de jaren, in Budapest, Praag, Gdansk en Afghanistan, geleerd dat het geen pure winst is om je wil op te leggen aan je naaste omgeving. Ze zitten echt niet te springen om een „verovering” van West-Europa; dat kunnen ze niet aan. Ze hebben al hun aandacht nodig voor de bestuurlijke puinhoop in eigen huis. Alleen daarom al zouden ze misschien ook wel van de Oosteuropese bufferstaten afwillen, als de geheime Jaltaafpraak om Joegoslavië „onafhankelijk rood” te laten zijn kan worden veralgemeeneerd — dat heeft ten slotte gefunctioneerd, ook na Tito. Maar bovenal zijn ze bang voor Amerikanen met korte-afstandswapens, en dát helpt.

De Oosteuropese bufferstaten zien de Russen als bezettingstroepen. Hun leiders zouden zich — alsnog — kunnen legitimeren door te doen alsof zij ze weggestuurd hebben (die slag moeten we ze laten), maar de vraag is of ze daarna de anti-Russische sentimenten in de hand kunnen houden en daarmee een interventie vermijden. Jaruzelski en de Paus (vlak die niet uit) hebben laten zien hoe dat moet; ook zij hebben geleerd van Budapest en Praag.

De Westeuropese bufferstaten lopen in mijn model aanzienlijk minder kans al dan niet per ongeluk het slachtoffer te worden van de groothedswaan van Rusland of de Verenigde Staten. Daartoe zullen ze in de zak moeten tasten voor een geloofwaardige EDG, onder een de facto presidium van Frankrijk en Engeland als Westeuropese atoommachten. De zeer wendbare Frans-Engelse slagkracht, met een vernietigingscapaciteit van 60% van de Europees-Russische steden, verschaft de „street credibility” van een eerstelijns nucleaire afschrikking, met de Amerikaanse lange-afstandsgarantie als tweede lijn. De risico's vallen niet weg, ze worden weer hanteerbaar.

De Amerikanen kunnen weg uit de Europese muizenvaal. Evenals de Russen verliezen ze aan invloed, maar ze verlagen hun risico. Zullen ze dan hun lange-afstandsgarantie wel gestand doen, als de Russen toch op avontuur gaan? Dat hangt er van af of West-Europa na een „disengagement” te lang en leste zijn eigen identiteit herwint en politiek gezien een interessante partner wordt. Daartoe moeten we niet alleen regionaal een geloofwaardige defensie opbouwen, maar ook elders autonoom, herkenbaar en betrouwbaar staan voor onze vitale belangen. Want een strategisch disengagement is heel iets anders dan een neutralistische „Alleingang”. We moeten ons bij voorbeeld weer „East of Suez” manifesteren. Het gaat niet aan om te doen of het openhouden van strategische olieroutes een louter Amerikaanse aangelegenheid is, schreef de huidige staatssecretaris Bolkestein al jaren geleden in *de Volkskrant*. Het is typerend voor de schaal van het Nederlandse strategische denken dat niemand daarvan nota nam. „De kikker in de vijver weet niet van de zee”, zeggen de Chinezen dan. Ja, en met die Chinezen moet Europa een „flirtation” beginnen om de Russen duidelijk te maken dat er iets moois van zou kunnen komen als ze zouden proberen ons te Finlandiseren als de Amerikanen naar huis zijn. Dan laten ze dat wel uit hun hoofd.

Hoe realiseren we dit allemaal? Laten we maar eens beginnen Mitterrand te vragen zijn pogingen om een EDG van de grond te krijgen voort te zetten. Frankrijk en Engeland in plaats van de Verenigde Staten aan het hoofd van Europa, is dat een verbetering? (Zo hoor ik U nog tegenstribbelen). Zeker, want het Franse en Engelse leiderschap is al tientallen jaren in handen van koude, berekenende kikkers die van de zee weten. Daar heb je meer aan dan aan Amerikanen die vriendschap met hondetrouw verwarren en je daarmee in moeilijkheden brengen. Ik voor mij voel mij het veiligst bij een consequente toepassing van de devies van de Franse diplomatie: „landen hebben geen vrienden, landen hebben vitale belangen”.